

Pozycja procesowa dłużnika zajętej wierzytelności lub prawa w sądowym postępowaniu egzekucyjnym

1. Wprowadzenie

Wśród podmiotów właściwego postępowania egzekucyjnego wyróżnia się strony oraz innych uczestników¹, których pozycja oraz zakres ochrony prawnej bywają zróżnicowane². Podstawową, zasadniczą i jednocześnie dominującą rolę odgrywa wierzyciel³, na rzecz którego prowadzona jest egzekucja (wierzyciel egzekwujący), a także dłużnik, przeciwko któremu egzekucję się prowadzi (dłużnik egzekwowany). Do zróżnicowanego grona innych uczestników⁴

¹ Zob. J. Jankowski, *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego*, Łódź 1992, s. 12 i nast.; K. Lubiński, *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego*, PES 1994, nr 5, s. 5 i nast.

² Zob. S. Cieślak, *Zakres ochrony prawnej udzielanej stronom i innym uczestnikom sądowego postępowania egzekucyjnego a wymagania sprawiedliwości proceduralnej* [w:] *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, pod red. S. Cieślaka, Sopot 2022, s. 21 i nast.

³ Więcej zob. A. Jakubecki, O. Marcewicz-Kochnio, *Zasada równości stron w postępowaniu egzekucyjnym* [w:] *Prawa wierzyciela a ochrona dłużnika w egzekucji sądowej. Teoria i praktyka*, pod red. H. Bednorz-Godyń, A. Marciniaka, Warszawa 2022, s. 22 i nast.

⁴ Obok osób, którym przy egzekucji z nieruchomości przysługują prawa rzeczowe ograniczone oraz roszczenia albo prawa osobiste zabezpieczone na nieruchomości (art. 922 k.p.c.), osób

zalicza się dłużnika zajętej wierzytelności, określanego mianem „trzeciodłużnika”, „poddłużnika” lub „*quasi-egzekutora*”. Jest on zarówno podmiotem prawa prywatnego, jak i prawa procesowego.

W sytuacji, w której dłużnik egzekwowany pozostaje wierzycielem względem osoby trzeciej, możliwe jest zastosowanie mechanizmów egzekucji sądowej wobec dłużnika zajętej wierzytelności lub prawa, tj. wobec podmiotu, który nie był stroną sporu sądowego, ani nie został wskazany w tytule wykonawczym. Poddłużnik zostaje następnie włączony do postępowania egzekucyjnego, tracąc status osoby trzeciej⁵, natomiast przedmiot egzekucji – ujmując obrazowo – zostaje obłożony węzłem publicznoprawnym zezwalającym na dalszy tok egzekucji⁶.

Uprawnienia i obowiązki trzeciodłużnika biorącego czynny udział w egzekucji z wierzytelności zostały szczegółowo uregulowane w przepisach ustawy procesowej, m.in. w art. 882, 883, 885, 886, 887, 892, 896, 902, 911⁵ k.p.c. Sytuacja procesowa tego podmiotu świadczy o złożoności problematyki przymusowego wykonania świadczeń pieniężnych, w tym zagadnień powstających na styku prawa materialnego i egzekucji sądowej⁷. Zazwyczaj pozostają one w tle dyskursu koncentrującego się na analizie pozycji, uprawnień i obowiązków wierzyciela oraz dłużnika⁸. Analiza egzekucji z wierzytelności byłaby jednak

uczestniczących w przetargu przy egzekucji z nieruchomości (art. 962 § 1 k.p.c.) lub ruchomości (art. 869 k.p.c.), nabywcy nieruchomości (art. 990 k.p.c.) lub ruchomości (874 k.p.c.).

⁵ Por. M. Walasik, *Odpowiedzialność odszkodowawcza dłużnika wierzytelności zajętej w postępowaniu cywilnym*, PS 2004, nr 7–8, s. 65; L. Walentynowicz, *Powództwo wierzyciela przeciwko dłużnikowi zajętej wierzytelności* [w:] *Proces cywilny. Nauka – Kodyfikacja – Praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, pod red. P. Grzegorzczaka, K. Knoppka, M. Walasika, Warszawa 2012, s. 813.

⁶ Zob. S. Rosmarin, *Wadliwe czynności egzekucyjne (ciąg dalszy)*, PPC 1935, nr 17–18, s. 536; M. Allerhand, *Kodeks postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Lwów 1932, s. 187. Por. T. Zembrzusi, *Zajęcie rzeczy w egzekucji z ruchomości, czyli tworzenie i unicestwianie węzła egzekucyjnego* [w:] *Nowy model zawodu komornika sądowego i finansowania egzekucji sądowej*, pod red. A. Góry-Błaszczkowskiej, K. Flagi-Gieruszyńskiej, I. Gil, Sopot 2018, s. 215 i nast.

⁷ Por. P. Ostojski, *Dłużnik zajętej wierzytelności w postępowaniu egzekucyjnym w administracji*, RPEiS 2014, nr 4, s. 137.

⁸ Zob. P. Ryłski, *Efektywna ochrona wierzycieli w sądowym postępowaniu egzekucyjnym* [w:] *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, pod red. S. Cieślaka, Sopot 2022, s. 105 i nast.; M. Strus-Wołos, *Skutki społeczne nadmiernej ochrony dłużnika w egzekucji sądowej i postępowaniu upadłościowym* [w:] *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, pod red. S. Cieślaka, Sopot 2022, s. 141 i nast.

niepełna, a wręcz niemożliwa, bez zwrócenia uwagi na rolę poddłużnika, którego działania lub zaniechania rzutują na przebieg postępowania, wielokrotnie decydując o skuteczności prowadzonej egzekucji.

2. Trzeciodłużnik w modelowym ujęciu egzekucji z wierzytelności

Wierzytelność trzeciodłużnika wobec dłużnika egzekwowanego zazwyczaj charakteryzuje powtarzalność oraz periodyczny charakter. W postępowaniu egzekucyjnym przewidziano mechanizmy odnoszące się nie tylko do bieżących świadczeń, lecz także takich, które staną się wymagalne w przyszłości. Zastosowanie tego rodzaju rozwiązań zwiększa prawdopodobieństwo skutecznego wyegzekwowania całej należności wynikającej z tytułu wykonawczego. Dzięki wprowadzeniu modyfikacji ogólnego założenia, że tzw. prawo do zaspokojenia przysługuje wierzycielowi wyłącznie z majątku dłużnika⁹, poddłużnik może stać się podmiotem egzekucji z wierzytelności, tj. egzekucji z wynagrodzenia za pracę, egzekucji z rachunków bankowych, egzekucji z innych wierzytelności lub egzekucji z innych praw majątkowych, w których wyróżnia się dokonywaną przez komornika sądowego¹⁰ fazę zajęcia wierzytelności oraz jej realizacji¹¹. Istota powyższych postępowań pozostaje ta sama, służy egzekucji z wierzytelności wynikającej ze wskazanych stosunków prawnych. Pomimo daleko idących różnic mechanizm zajęcia wierzytelności wobec trzeciodłużnika kreuje uniwersalny stosunek procesowy, z którego wynika wiele obowiązków (powinności) poddłużnika. Tworzy schemat, którego elementami, obok określenia sposobu spełnienia wierzytelności, są: nałożenie na ten podmiot obowiązków informacyjnych, stosowanie sankcji wobec dłużnika zajętej wierzytelności, odpowiedzialność odszkodowawcza poddłużnika wobec wierzyciela, a także możliwość wstąpienia (podstawienia) wierzyciela w prawa dłużnika względem dłużnika wierzytelności lub prawa.

⁹ Zob. S. Rosmarin, *Wadliwe czynności...*, *op. cit.*, s. 537.

¹⁰ Działającego przy sądzie rejonowym ogólnej właściwości dłużnika, stosownie do art. 880 k.p.c.

¹¹ Por. J. Korzonek, *Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające. Tom II*, Kraków 1934, s. 827 i nast.

Analiza pozycji procesowej trzeciodłużnika może być dokonana na tle egzekucji z wynagrodzenia za pracę (wynagrodzenia niepobranego)¹² jako zasadniczego modelu egzekucji z wierzytelności¹³ wyodrębnionego¹⁴ w Dziale II Tytułu II Części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego¹⁵. W tym wypadku zajęta wierzytelność z tytułu wynagrodzenia za pracę¹⁶ wiąże się z przysługującym pracownikowi (dłużnikowi egzekwowanemu) uprawnieniem do żądania świadczenia od jego pracodawcy (trzeciodłużnika). Normy z art. 880–888 k.p.c. zawierają ogólne rozwiązania o uniwersalnym znaczeniu w zakresie wszystkich sposobów egzekucji odnoszących się do wierzytelności¹⁷. Egzekucja z wynagrodzenia za pracę ma charakter „wzorcowy w stosunku do egzekucji z innych wierzytelności i innych praw majątkowych”¹⁸, uwidacznia złożoność aspektów podmiotowych postępowania, w tym odnośnie do dłużnika zajmowanej wierzytelności lub prawa.

¹² W wypadku wynagrodzenia pobranego, w zależności od sposobu wypłaty, możliwe jest prowadzenie egzekucji z rachunku bankowego albo egzekucji z ruchomości, przy czym uzyskana przez dłużnika kwota traci charakter wynagrodzenia za pracę.

¹³ Wiele przepisów o egzekucji z wynagrodzenia za pracę ma odpowiednie zastosowanie do egzekucji z rachunków bankowych (art. 885, 887, 888 w zw. z art. 893; art. 886 w zw. z art. 892 § 2 k.p.c.), czy do egzekucji z innych wierzytelności (art. 882 § 1 w zw. z art. 899; art. 883 § 2 w zw. z art. 900; art. 885, 886, 887, 888 w zw. z art. 902 k.p.c.).

¹⁴ Zagadnienie uregulowania w prawie procesowym instytucji prawa procesowego odnoszących się do spraw z zakresu prawa pracy było przejawem skomplikowanej ewolucji sądownictwa pracy. Więcej zob. T. Zembrzusi, *Evolution of Proceedings in Matters of Labour Law in Poland* [w:] *Proceedings of the Tenth International Scientific Conference Social Changes in the Global World – Law*, pod red. M. Shutovy, Y. Galevy, N. Donevy, A. Zdravevy, C. Paneva, Štip 2023, nr 10, s. 425 i nast.

¹⁵ Przedwojenny Kodeks postępowania cywilnego (powstały z połączenia rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r., Dz.U. Nr 83 poz. 651 i z dnia 27 października 1932 r., Dz.U. Nr 93 poz. 803) nie wyodrębniał tego sposobu egzekucji, która była prowadzona według przepisów o egzekucji z wierzytelności pieniężnych i innych praw majątkowych. Utworzenie nowego sposobu egzekucji miało na celu m.in. zwiększenie ochrony prawnej podmiotów zaangażowanych w postępowanie. Więcej zob. J. Nowosielska-Debiesiewicz, *Egzekucja z wynagrodzenia za pracę*, Warszawa 1973, s. 11 i nast.

¹⁶ Pojęcie wynagrodzenia za pracę obejmuje wszystkie świadczenia pieniężne przysługujące od pracodawcy w ramach stosunku pracy. Więcej zob. R. Borek-Buchajczuk, M. Uliasz, *Zasada ciągłości zajęcia wynagrodzenia za pracę w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, PPE 2015, nr 11, s. 8 i cytowana tam literatura przedmiotu.

¹⁷ Por. G. Sikorski, *Egzekucja z wynagrodzenia za pracę* [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021, s. 942 i nast.

¹⁸ J. Jankowski, *Przebieg postępowania egzekucyjnego, upadłościowego i układowego. Struktura postępowania w ujęciu dynamicznym*, Kraków 1999, s. 98; M. Pawłowska, *Egzekucja z wynagrodzenia za pracę – wybrane problemy i zagadnienia*, PPE 2023, nr 1, s. 25 i nast.

3. Zajęcie wierzytelności wobec trzeciodłużnika

Stosownie do art. 881 § 1 k.p.c. kreacja obowiązków procesowych trzeciodłużnika następuje z chwilą zajęcia wierzytelności (wynagrodzenia za pracę dłużnika), która wpływa także na sytuację procesową wierzyciela egzekwującego, dłużnika egzekwowanego, jak i organu egzekucyjnego¹⁹. Zajęcie wierzytelności następuje przez wezwanie poddłużnika (pracodawcy) do spełnienia świadczenia z pominięciem dłużnika egzekwującego, i jest dokonane z chwilą doręczenia stosownego zawiadomienia²⁰. Należy do kategorii czynności egzekucyjnych²¹, których dokonanie wywołuje następstwa i skutki utrzymujące się przez wiele tygodni, miesięcy, a nawet lat. Z zajęciem wierzytelności powiązane są czynności wspierające egzekucję, wynikające z wezwania trzeciodłużnika do określonych działań oraz zaniechań. Przypisuje im się charakter pomocniczy, są konsekwencją zajęcia²², lecz *de facto* to one warunkują skuteczne przeprowadzenie egzekucji.

Pozbawienie dłużnika egzekwowanego (pracownika) prawa do swobodnego dysponowania wierzytelnością (zajętym wynagrodzeniem)²³ jest najważniejszym następstwem czynności zajęcia. Podmiot ten nie traci wprawdzie uprawnienia do wierzytelności (wynagrodzenia)²⁴, ale powinien powstrzymać się od jej pobierania. W rzeczywistości skuteczność zajęcia jest uzależniona od realizacji ustawowych obowiązków przez trzeciodłużnika, który z perspektywy prawa materialnego nie powinien stosować się do dyspozycji swego bezpośredniego wierzyciela²⁵. W granicach zajęcia oraz z poszanowaniem ustawowych

¹⁹ Por. wyrok SN z dnia 19 lutego 1982 r. II CR 8/82, OSPiKA 1982/11/189.

²⁰ Ocena skuteczności zajęcia jest dokonywana według ogólnych przepisów o doręczeniach (art. 131 i nast. k.p.c.).

²¹ Więcej zob. A. Olaś, *Pojęcie czynności egzekucyjnych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym* – cz. I, PPC 2023, nr 3, s. 455 i nast.

²² Por. E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 1972, s. 381; G. Julke, *Egzekucja z wynagrodzenia za pracę*, Sopot 2005, s. 33 i nast. Odmienne zob. J. Nowosielska-Deresiewicz, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 51 i nast.

²³ Por. L. Walentynowicz, *Powództwo...*, *op. cit.*, s. 813.

²⁴ Por. J. Geldwerth, *Stanowisko prawne wierzyciela egzekwującego w postępowaniu układowym i upadłościowym dłużnika wierzytelności*, Głos Adwokatów 1938, nr 4, s. 97.

²⁵ Por. Z. Hahn, *Istota zajęcia przy egzekucji należności pieniężnych*, Nowy Proces Cywilny 1933, nr 12, s. 384.

ograniczeń egzekucji²⁶ pracodawca nie może wypłacać pracownikowi wynagrodzenia²⁷, lecz powinien przekazać je bezpośrednio wierzycielowi egzekwowanemu²⁸ albo – co w praktyce stanowi regułę²⁹ – na ręce komornika sądowego³⁰. Obydwa warianty uzyskania należności służą dokonywaniu cyklicznych³¹ potrąceń³² z przysługującej dłużnikowi egzekwowanemu (pracownikowi) wierzytelności w następstwie modyfikacji sposobu realizacji wierzytelności przez poddłużnika. Nałożony na trzeciodłużnika ciężar zachowuje aktualność aż do pełnego pokrycia długu³³.

Skuteczność zajęcia łączy się z sankcją nieważności, tj. niemożnością wywołania skutków prawnych objętych wolą stron³⁴. Zgodnie z art. 885 k.p.c.

²⁶ Więcej zob.: Z. Hahn, *Ograniczenia egzekucji*, Czasopismo Sędziowskie 1935, nr 1, s. 42 i nast.; A. Marciniak, *Ograniczenia egzekucji sądowej*, Łódź 1986, s. 16 i nast. Por. J. Misztal-Konecka, *Kilka uwag o ochronie wynagrodzenia za pracę w postępowaniu egzekucyjnym* [w:] *Symbolae Andreae Marciniak Dedicatae*, pod red. J. Jagieli, R. Kułskiego, Warszawa 2022, s. 677 i nast.; J. Jagieła, *Ewolucja ograniczeń egzekucji sądowej w prawie polskim* [w:] *Prawa wierzyciela a ochrona dłużnika w egzekucji sądowej. Teoria i praktyka*, pod red. H. Bednorz-Godyń, A. Marciniaka, Warszawa 2022, s. 77 i nast.

²⁷ Z zastrzeżeniem kwoty wolnej od zajęcia.

²⁸ Zawiadamiając komornika sądowego o pierwszej wypłacie.

²⁹ Ma charakter obligatoryjny, gdy do wynagrodzenia jest lub zostanie w dalszym toku postępowania egzekucyjnego skierowana jeszcze inna egzekucja, a wynagrodzenie w części wymagalnej nie wystarcza na pokrycie wszystkich egzekwowalnych świadczeń (art. 881 § 3 k.p.c.) albo w innych wypadkach stosownie do okoliczności (art. 881 § 4 k.p.c.).

³⁰ Przyjęcie przez komornika sądowego należności przekazywanych przez trzeciodłużnika ma jedynie techniczny charakter. Zob. K. Bomba, *Skuteczność zajęcia wynagrodzenia za pracę w razie zawieszenia postępowania egzekucyjnego* [w:] *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe rozwiązania prawne*, pod red. R. Flejszara, Sopot 2020, s. 119; A. Sadza, *Wpływ zawieszenia postępowania egzekucyjnego na dopuszczalność przyjmowania przez komornika świadczeń od trzeciodłużnika. Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 25 maja 2022 r., III AUa 11022, OSP 2024/7–8/13*.

³¹ Zazwyczaj przekazywana przez trzeciodłużnika część wynagrodzenia nie jest w stanie zaspokoić egzekwowanych należności.

³² Zob. K. Bomba, *Egzekucja sądowa ze świadczeń ze stosunku pracy o ochrona wynagrodzenia za pracę* [w:] *Cechą sprawiedliwości jest nie krzywdzić ludzi. Księga pamiątkowa ku czci Zenona Knypla*, pod red. Z. Szczurka, G. Sikorskiego, Sopot 2017, s. 107 i nast.

³³ Zgodnie z art. 826 § 2 k.p.c. niezwłocznie po uprawomocnieniu się postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego lub o ukończeniu postępowania w inny sposób komornik zawiadamia o uchyleniu dokonanego zajęcia osoby trzecie, na których prawa i obowiązki zajęcie miało wpływ. Więcej zob. J. Szachta, *Obowiązek zawiadamiania trzeciodłużnika o ukończeniu postępowania egzekucyjnego (art. 826 § 2 k.p.c.)*, PPE 2022, nr 10, s. 28 i nast.

³⁴ Por. J. Preussner-Zamorska, *Nieważność czynności prawnej w prawie cywilnym*, Warszawa 1983, s. 92 i nast.; R. Trzaskowski, *Skutki sprzeczności umów obligacyjnych z prawem. W poszukiwaniu sankcji skutecznych i proporcjonalnych*, Warszawa 2013, s. 266 i nast. Por. także T. Zembrzusi, *Nieważność postępowania w procesie cywilnym*, Warszawa 2017, s. 157 i nast.

zajęcie ma ten skutek, że w stosunku do wierzyciela egzekwującego nieważne są rozporządzenia wierzytelnością (wynagrodzeniem) przekraczające część wolną od zajęcia³⁵. Sankcja nieważności ma zastosowanie do rozporządzeń dokonanych po zajęciu wierzytelności u trzeciodłużnika³⁶, a także przed zajęciem, jeżeli wymagalność wynagrodzenia następuje już po zajęciu³⁷. Ewentualna czynność między trzeciodłużnikiem a dłużnikiem egzekwowanym nie może wywołać żadnych skutków od chwili jej dokonania (*ex nunc*). Bezskuteczność odnosi się nie tylko do realizacji wierzytelności trzeciodłużnika na rzecz dłużnika egzekwowanego, lecz także do „rozporządzeń płatniczych” dłużnika egzekwowanego (pracownika), polegających na poleceniu wypłaty określonej osobie jego wierzytelności w postaci wynagrodzenia³⁸.

Pozbawienie czynności skutków prawnych ma charakter punktowy, odnosi się wyłącznie do wierzyciela. Umożliwia kontynuowanie egzekucji mimo faktycznie dokonanego rozporządzenia. Procesowy mechanizm z art. 885 k.p.c. stanowi zatem „odpowiednik materialnoprawnej skargi pauliańskiej”³⁹, zwalniający wierzyciela od konieczności wytaczania powództwa z art. 527 k.c.

Zajęcie wierzytelności poddłużnika ma charakter trwały. W praktyce wielokrotnie pojawiały się wątpliwości dotyczące dopuszczalności przyjmowania świadczeń od trzeciodłużnika w sytuacji, w której postępowanie egzekucyjne ulega zawieszeniu⁴⁰. Należy przyjąć, że skutki zajęcia wierzytelności pozostają w mocy mimo zawieszenia postępowania egzekucyjnego. Nie tylko zakaz realizacji wierzytelności przez trzeciodłużnika na rzecz dłużnika egzekwowanego zachowuje aktualność, lecz dopuszczalne jest także dokonywanie dalszych potrąceń na poczet egzekwowanego świadczenia. Ustawodawca odstąpił w tym

³⁵ Złożony przebieg egzekucji z wynagrodzenia za pracę może być efektem ograniczeń jej prowadzenia wynikających z prawa pracy (art. 833 k.p.c.). Więcej zob. G. Sikorski, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 948 i nast.

³⁶ Por. R. Niski, *Zajęcie udziału dłużnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, PS 2002, nr 5, s. 78 i nast.

³⁷ Ważne i skuteczne są rozporządzenia dokonane przed zajęciem wierzytelności. W takim wypadku zastosowanie może znaleźć jednak instytucja skargi pauliańskiej.

³⁸ Por. wyrok SN z dnia 24 maja 2017 r., III CSK 274/16, Lex nr 2329439.

³⁹ Por. G. Sikorski, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 964.

⁴⁰ Zob. A. Sadza, *Wpływ zawieszenia...*, *op. cit.*, s. 9 i nast.

wypadku od założenia⁴¹ zakładającego niemożność podejmowania czynności egzekucyjnych w trakcie zawieszonego postępowania⁴². Kwoty wypłacane przez trzeciodłużnika w egzekucji z wynagrodzenia za pracę są jednak w odmienny sposób dysponowane przez komornika sądowego. Nie są przekazywane wierzycielowi, lecz składane na rachunek depozytowy Ministra Finansów, celem zabezpieczenia roszczenia egzekwowanego w postępowaniu, które zostało zawieszone⁴³. Dotkliwe w tym wypadku wobec dłużnika skutki zajęcia wierzytelności są łagodzone przez możliwość złożenia przez niego wniosku z art. 821¹ k.p.c.⁴⁴ Określenie przez sąd kwoty na zaspokajanie bieżących potrzeb dłużnika nie rzutuje na sytuację procesową trzeciodłużnika⁴⁵.

Co do zasady ustanie stosunku prawnego, z którego wynika zajęta wierzytelność, powoduje uchylenie zajęcia przez organ egzekucyjny. *Prima facie* brak stosunku prawnego powinien uniemożliwić realizację zajęcia i osiągnięcie celów postępowania. Egzekucja z wierzytelności zakłada jednak ciągłość zajęcia mimo ewentualnej zmiany trzeciodłużnika⁴⁶. Zasada kontynuacji zajęcia została wyrażona w art. 884 § 1 k.p.c. Zajęcie obowiązuje nadal, choćby po zajęciu nawiązano z dłużnikiem nowy stosunek pracy⁴⁷ albo choćby zakład pracy przeszedł na inną osobę⁴⁸, jeżeli osoba ta o zajęciu wiedziała. Pojęcie nowego stosunku pracy odnosi się zarówno do dotychczasowego, jak i do innego pracodawcy⁴⁹.

⁴¹ Zob. uchwałę SN z dnia 16 października 2008 r., III CZP 90/08, OSNC 2009/9/123.

⁴² Por. K. Korzan, *Skutki złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego oraz jego wydanie osobie uprawnionej w postępowaniu egzekucyjnym*, PES 1996, nr 16, s. 18. Zob. także J. Jagieła, *Wybrane zagadnienia dotyczące zawieszenia i umorzenia postępowania egzekucyjnego*, PE 1999, nr 2, s. 64 i nast.; A. Kościółek, *Zakres czynności egzekucyjnych dopuszczalnych w trakcie zawieszenia postępowania egzekucyjnego* [w:] *Zawieszenie sądowego postępowania egzekucyjnego. Podstawy i skutki*, pod red. J. Jagieły, Sopot 2023, s. 131 i nast.

⁴³ Por. K. Bomba, *Skuteczność zajęcia...*, *op. cit.*, s. 109 i nast.

⁴⁴ Sąd na wniosek dłużnika określa kwotę, jaką dłużnik może pobierać w okresie zawieszenia postępowania w celu zaspokajania bieżących potrzeb.

⁴⁵ Więcej zob. A. Łazarska, *Ochrona podczas zawieszenia postępowania egzekucyjnego w zakresie prawa dłużnika do rachunku bankowego, wynagrodzenia i innych świadczeń okresowych (uwagi na tle art. 821¹ k.p.c.)*, PPE 2019, nr 8, s. 9 i nast.

⁴⁶ Więcej zob. R. Borek-Buchajczuk, M. Uliasz, *Zasada ciągłości...*, *op. cit.*, s. 7 i nast.

⁴⁷ Lub zlecenia.

⁴⁸ W wyniku połączenia, przekształcenia, czy nabycia przedsiębiorstwa lub zorganizowanej jego części.

⁴⁹ Por. J. Nowosielska-Deresiewicz, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 29 i nast.; R. Borek-Buchajczuk, M. Uliasz, *Zasada ciągłości...*, *op. cit.*, s. 13 i nast.

Kontynuacji zajęcia nie unicestwia przerwa czasowa między ustaniem poprzedniego a nawiązaniem nowego stosunku. Odmienne traktuje się jednak sytuację, w której nawiązany zostaje nowy stosunek pracy w razie utrzymania dotychczasowego. Jego nawiązanie pozostaje bez znaczenia dla skutków wcześniej dokonanego zajęcia⁵⁰. W takim wypadku zachodzi konieczność dokonania dodatkowego zajęcia wierzytelności odnośnie do nowego stosunku prawnego⁵¹.

Rozwiązanie stosunku pracy stanowi przeszkodę do realizacji zajęcia i obliuguje poddłużnika do zawiadomienia komornika sądowego o tej okoliczności. Kreuje także powinność umieszczenia stosownej wzmianki o zajęciu należności na świadectwie pracy⁵². Jeżeli trzeciodłużnikowi znany jest nowy pracodawca dłużnika egzekwowanego⁵³, to spoczywa na nim obowiązek przesłania⁵⁴ mu posiadanego zawiadomienia komornika (wezwania do realizacji zajęcia wierzytelności) oraz dokumentów związanych z zajęciem. Czynność trzeciodłużnika wywołuje skutki zajęcia należności dłużnika egzekwowanego u nowego trzeciodłużnika⁵⁵.

4. Obowiązki informacyjne trzeciodłużnika

Zgodnie z art. 882 § 1 k.p.c., dokonując zajęcia wynagrodzenia za pracę, komornik wzywa⁵⁶ trzeciodłużnika (pracodawcę) do przedstawienia określonych informacji dotyczących stosunku prawnego łączącego go z dłużnikiem egzekwowanym. Jest on zobowiązany w ciągu tygodnia: 1) przedstawić za okres trzech miesięcy poprzedzających zajęcie, za każdy miesiąc oddzielnie, zestawienie periodycznego wynagrodzenia dłużnika za pracę oraz oddzielnie jego dochodu z wszelkich innych tytułów; 2) podać, w jakiej kwocie i w jakich terminach zajęte wynagrodzenie będzie przekazywane wierzycielowi; 3) w razie istnienia

⁵⁰ Por. M. Walasik, *Odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 72 i nast.

⁵¹ Zob. G. Sikorski, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 960. Por. R. Borek-Buchajczuk, M. Uliasz, *Zasada ciągłości...*, *op. cit.*, s. 31 i nast.

⁵² Wzmianka powinna zawierać oznaczenie komornika, który zajął wierzytelność, oraz numer sprawy egzekucyjnej, jak również wskazać wysokość potrąconych już kwot.

⁵³ Źródło wiedzy o nowym pracodawcy pozostaje bez znaczenia.

⁵⁴ Nie jest konieczne spełnienie wymagań przewidzianych w przepisach o doręczeniach. Zob. Borek-Buchajczuk, M. Uliasz, *Zasada ciągłości...*, *op. cit.*, s. 23.

⁵⁵ Z chwilą dojścia zawiadomienia do nowego trzeciodłużnika.

⁵⁶ Brak wezwania trzeciodłużnika nie powoduje bezskuteczności zajęcia wierzytelności.

przeszkód do wypłacenia wynagrodzenia za pracę złożyć oświadczenie o rodzaju tych przeszkód, a w szczególności podać, czy inne osoby roszczą sobie prawa, czy i w jakim sądzie toczy się sprawa o zajęte wynagrodzenie i czy oraz o jakie roszczenia została skierowana do zajętego wynagrodzenia egzekucja przez innych wierzycieli. Istotne znaczenie ma także aspekt aktualizacji przekazywanych informacji ze względu na dynamiczny charakter relacji i stosunku wiążącego dłużnika egzekwowanego z poddłużnikiem, który jest zobowiązany do niezwłocznego zawiadomienia komornika sądowego oraz wierzyciela o każdej zmianie okoliczności (art. 882 § 2 k.p.c.). Udostępnianie powyższych danych nie koliduje z RODO jako niezbędne do wypełnienia obowiązku prawnego (art. 6 ust. 1 lit. c Rozporządzenia)⁵⁷.

Kierowane do trzeciodłużnika wezwanie służy nie tylko ułatwieniu przeprowadzenia egzekucji i ocenie celowości podejmowania przez organ egzekucyjny czynności, lecz także umożliwia kontrolę prawidłowości dokonywanych potrażeń. Pomimo posłużenia się w ustawie sformułowaniem „dokonując zajęcia (...), komornik wzywa (...)” czynności z art. 882 k.p.c. pozostają osobną konstrukcją względem zajęcia wierzytelności⁵⁸.

Ustawa wymienia komornika jako podmiot wzywający, nie określa natomiast wprost adresata obowiązków informacyjnych trzeciodłużnika. Wprawdzie treść art. 882 § 1 k.p.c. może skłaniać do wniosku, że poddłużnik ma obowiązek podjąć je wyłącznie względem organu egzekucji (komornika sądowego), lecz względy celowościowe oraz określenie dwóch adresatów obowiązku aktualizacyjnego z art. 882 § 2 k.p.c. pozwalają przyjąć, że powinność udzielenia stosownych informacji przez trzeciodłużnika obejmuje zarówno organ egzekucyjny, który wystosował wezwanie, jak i wierzyciela egzekwującego⁵⁹.

⁵⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) z dnia 27 kwietnia 2016 r. (Dz.Urz.UE.L Nr 119).

⁵⁸ Por. J. Jankowski, *Przebieg...*, *op. cit.*, s. 103.

⁵⁹ Również ze względu na przysługujące wierzycielowi uprawnienia z art. 887 k.p.c. Por. R. Niski, *Zajęcie wynagrodzenia za pracę – wybrane zagadnienia*, PE 2001, nr 16, s. 72. Por. J. Nowosielska-Deresiewicz, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 57; M. Walasik, *Odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 72.

5. Sankcje procesowe wobec trzeciodłużnika

Trzeciodłużnik powinien być świadomy całokształtu spoczywających na nim ciężarów i obowiązków, do których musi się stosować, dochowując należytej staranności. Nieuniknione są jednak wypadki, w których poddłużnik uchybi określonym powinnościom, czy to w wyniku błędu, czy lekkomyślności, a niekiedy nawet zmywy między nim a dłużnikiem egzekwowanym⁶⁰. Na przestrzeni lat poszukiwano optymalnych rozwiązań mających zapobiegać takim sytuacjom, a także kształtować odpowiedzialność trzeciodłużnika na gruncie materialnym i procesowym, a nawet dyscyplinarnym lub karnym⁶¹. Ustawa zawiera rozwiązania mające przeciwdziałać zdarzeniom utrudniającym lub nawet paraliżującym przebieg egzekucji z wierzytelności zarówno w sposób prewencyjny, jak i represyjny, przy zastosowaniu instrumentów karno-porządkowych⁶².

Uchybienie nałożonym na poddłużnika obowiązkom może wiązać się z zastosowaniem środków przymusu⁶³, jako najsurowszej sankcji z zakresu prawa cywilnego⁶⁴. Pociąga za sobą sankcje procesowe w wypadku egzekucji z wynagrodzenia za pracę stosowane zarówno względem pracodawcy, jak i poszczególnych jego pracowników. Chodzi o „przełamanie trudności egzekucyjnych mających źródło w zachowaniu się poddłużnika”⁶⁵.

W przypadku niepodania niezbędnych informacji, niewykonywania poleceń lub wypłaty wynagrodzenia wbrew zakazowi organ egzekucyjny wymierza

⁶⁰ Więcej zob. M. Liskowski, *Zakres przedmiotowy wynagrodzenia za pracę podlegającego zajęciu w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, Studia Iuridica Toruniensia 2017, nr XXI, s. 222 i nast.

⁶¹ Zob. J. Goławska, *Egzekucja z należności za pracę w świetle noweli do k.p.c.*, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 1962, nr 6, s. 182 i nast.; Z. Łabno, *Odpowiedzialność zakładu pracy, banku oraz dłużnika innych wierzytelności i praw w postępowaniu egzekucyjnym*, Palestra 1968, nr 2, s. 35 i nast.

⁶² Zob. M. Walasik, *Odpowiedzialność...*, op. cit., s. 81 i nast.

⁶³ Więcej zob.: J. Cagara, *Grzywna w postępowaniu cywilnym*, NP 1976, nr 6, s. 902 i nast.; S. Dalka, *Przymus stosowany przez komornika w trakcie egzekucji sądowej*, PES 1995, nr 11, s. 9 i nast.; A. Marciniak, *Pojęcie i system środków przymusu w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, PE 2002, nr 21, s. 5 i nast.

⁶⁴ Zob. A. Marciniak, *Podstawa egzekucji sądowej (tytuł wykonawczy)*, Łódź 1991, s. 14 i nast.; T. Zembrzusi, *Kilka uwag i funkcjach egzekucji sądowej* [w:] *Prawa wierzyciela a ochrona dłużnika w egzekucji sądowej. Teoria i praktyka*, pod red. H. Bednorz-Godyń, A. Marciniaka, Warszawa 2022, s. 10 i nast.

⁶⁵ Zob. Z. Łabno, *Odpowiedzialność...*, op. cit., s. 34.

trzeciodłużnikowi⁶⁶ grzywnę⁶⁷ w wysokości do pięciu tysięcy złotych (art. 886 § 1 k.p.c.)⁶⁸. W zależności od formy prowadzonej działalności istotne znaczenie na ustalenie podmiotu, który ponosić ma sankcję o charakterze fiskalnym. Jeżeli trzeciodłużnik ten nie jest osobą fizyczną, grzywnie podlega pracownik lub współpracownik odpowiedzialny za wykonanie takiej czynności⁶⁹.

Penalizacja działań lub zaniechań powinna wpłynąć na postawę poddłużnika. Grzywna może być powtórzona, jeżeli trzeciodłużnik nadal uchyla się od wykonania czynności w dodatkowym wyznaczonym terminie (art. 886 § 1 zd. 2 k.p.c.). Postanowienie o wymierzeniu grzywny może być zaskarżone przez poddłużnika na zasadach z art. 768 k.p.c.⁷⁰

Warunkiem zastosowania sankcji procesowych wobec trzeciodłużnika (pracodawcy) jest jego uprzednie⁷¹ pouczenie. Wraz z dokonywanymi wezwaniami jest on informowany przez komornika sądowego o skutkach niezastosowania się do określonych obowiązków (art. 881 § 3 zd. 2 k.p.c.).

6. Odpowiedzialność odszkodowawcza trzeciodłużnika

Egzekucja z wierzytelności nie może być prowadzona bezpośrednio wobec trzeciodłużnika w związku z brakiem tytułu wykonawczego przeciwko niemu⁷². Nie oznacza to jednak braku ochrony interesu wierzyciela egzekwującego. Postępujący nielojalnie poddłużnik ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wierzycielowi (art. 886 § 3 k.p.c.), która może być następstwem naruszenia obowiązków wynikających z zajęcia, w tym m.in. realizacji wierzytelności (wypłaty zajętej części wynagrodzenia) dłużnikowi, niestosowania się do innych wezwań komornika sądowego, czy składania niezgodnych z prawdą, nieprecyzyjnych lub nieścisłych oświadczeń.

⁶⁶ Sankcja grzywny może być również wymierzona wobec dłużnika egzekwowanego w wypadku niepowiadomienia komornika sądowego o zmianie pracodawcy (trzeciodłużnika).

⁶⁷ Zgodnie z art. 768¹ k.p.c. prawomocne postanowienie komornika o ukaraniu grzywną podlega wykonaniu bez zaopatrywania go w klauzulę wykonalności.

⁶⁸ Dyskusyjne jest, na ile przewidziana w ustawie wysokość grzywny pozostaje adekwatna i wystarczająca wobec dokonujących się przekształceń społeczno-gospodarczych.

⁶⁹ W razie niewyznaczenia takiego pracownika lub niemożności jego ustalenia – osoby uprawnione do reprezentowania pracodawcy.

⁷⁰ Por. orzeczenie SN z dnia 21 września 1964 r., III CO 42/64, OSNPG 1965/2/9.

⁷¹ Pouczenie powinno być dokonane wraz z zajęciem wierzytelności.

⁷² Zob. L. Walentynowicz, *Powództwo...*, *op. cit.*, s. 813 i nast.

Ustawa posługuje się pojęciem „szkoda”, nie precyzując reżimu odpowiedzialności odszkodowawczej trzeciodłużnika. Optymalnym reżimem odpowiedzialności za szkodę spowodowaną przez nierzetelnego lub nielojalnego poddłużnika jest zespół zasad dotyczących odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych⁷³. Odpowiedzialność odszkodowawcza na zasadzie winy ma charakter deliktowy⁷⁴. Oparta jest na ogólnych przesłankach z art. 415 k.c.⁷⁵

Poszkodowany wierzyciel może wystąpić z autonomicznym powództwem przeciwko trzeciodłużnikowi. Treścią zobowiązania jest świadczenie polegające na obowiązku naprawienia szkody. W tym wypadku odrywa się ono od stosunku prawnego łączącego dłużnika egzekwowanego z poddłużnikiem. Na powodzie spoczywa ciężar wykazania powstania w jego majątku szkody o określonych rozmiarach, bezprawnego i zawinionego zachowania trzeciodłużnika, a także istnienia związku przyczynowego między zachowaniem się poddłużnika a szkodą wierzyciela egzekwującego. W interesie powoda jest wykazanie, że egzekwowana wierzytelność jest nieściągalna. W przeciwnym razie naraża się on na oddalenie powództwa jako przedwczesnego. Może jednak argumentować, że w wyniku działań lub zaniechań trzeciodłużnika czas na spełnienie świadczenia określonego w tytule wykonawczym uległ wydłużeniu⁷⁶.

Wystąpienie na drogę sądową związane z następstwami zajęcia wierzytelności jest traktowane jako uzupełnienie środka egzekucyjnego, stanowi gwarancję i sankcję praw wierzyciela względem trzeciodłużnika⁷⁷. Znaczenie ma prewencyjny charakter instytucji. W piśmiennictwie zwraca się uwagę na zalety tego

⁷³ Więcej zob. M. Walasik, *Odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 83 i nast.

⁷⁴ Zob. wyrok SN z dnia 22 sierpnia 1974 r., II CR 424/74, Legalis nr 18243; wyrok SN z dnia 19 lutego 1982 r., II CR 8/82, OSP 1982/11/198; wyrok SN z dnia 13 października 2010 r., I CSK 707/09, Lex nr 874901; wyrok SN z dnia 28 marca 2019 r., I CSK 24/18, Legalis nr 1899340.

⁷⁵ Więcej zob. J. Dąbrowa, *Wina jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej*, Wrocław 1968, *passim*; B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *Wina jako podstawa odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych*, *Studia Prawno-Ekonomiczne* 1969, nr 2, s. 87 i nast.; W. Cza-chórski, *Zasady i funkcje odpowiedzialności cywilnej według kodeksu cywilnego – ich ewolucja* [w:] *Studia z prawa zobowiązań. Profesorowi Alfredowi Ohanowiczowi*, pod red. Z. Radwańskiego, Warszawa – Poznań 1979, s. 61 i nast.

⁷⁶ Por. orzeczenie SN z dnia 13 grudnia 1937 r., C.II. 1458/37, Zbiór Urzędowy 1938, poz. 380.

⁷⁷ Zob. W. Zylber, *Stosunek art. 637 k.p.c. do art. 1166 Kod. Nap.*, PPC 1937, nr 1–2, s. 28 i nast.

rozwiązania, „pozostającego w luźnym związku z samą sprawą egzekucyjną”⁷⁸, lecz przeciwdziałającego ewentualnym znikom poddłużnika z dłużnikiem egzekwowanym⁷⁹.

7. Wejście wierzyciela w prawa dłużnika wobec trzeciodłużnika

Prima facie wierzyciel nie wydaje się podmiotem legitymowanym do dochodzenia roszczeń wobec poddłużnika zaangażowanego w prowadzone postępowanie egzekucyjne. Oryginalnym, charakterystycznym rozwiązaniem jest ustawowy mechanizm wstąpienia wierzyciela w prawa i roszczenia dłużnika (pracownika) wobec trzeciodłużnika (pracodawcy). Zgodnie z art. 887 § 1 k.p.c. z mocy samego zajęcia wierzyciel może wykonywać wszelkie prawa i roszczenia dłużnika. Instytucja ta ma wymiar materialnoprawny oraz procesowy. W wypadku egzekucji z wynagrodzenia za pracę chodzi przede wszystkim o możliwość wytoczenia powództwa przeciwko trzeciodłużnikowi (pracodawcy) o zasądzenie zajętego wynagrodzenia za pracę, gdy pracodawca odmawia jego wypłaty⁸⁰.

Kwalifikacja przedmiotowego powództwa nastrocza trudności w piśmienictwie⁸¹. W takim wypadku mamy do czynienia z podstawieniem procesowym wierzyciela w miejsce dłużnika. Podmiot dysponujący tytułem wykonawczym staje się „substytutem procesowym dłużnika”⁸², którego uprawnienia wynikają zarówno z norm prawa materialnego, jak i procesowego. Podmiot podstawiony (w prawa dłużnika) działa we własnym interesie, lecz na rzecz osoby uprawnionej materialnie. Skłania to do budzącej niekiedy kontrowersje konkluzji, że powództwo przeciwko trzeciodłużnikowi konstruowane jest na rzecz dłużnika jako strony w znaczeniu materialnoprawnym⁸³.

⁷⁸ Zob. A. Friedriger, *Pozwy z art. 636 i 637 K.P.C. – uwaga dyskusyjna*, Głos Adwokatów 1938, nr 7, s. 216.

⁷⁹ Zob. M. Walasik, *Odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 81 i nast.

⁸⁰ Zob. A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023, s. 379.

⁸¹ Zob. S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Kraków 1933, s. 54; W. Miszewski, *Proces cywilny w zarysie*, Łódź 1948, s. 163; L. Walentynowicz, *Powództwo...*, *op. cit.*, s. 184.

⁸² Zob. M. Waligórski, *Proces cywilny. Funkcja i struktura*, Warszawa 1947, s. 528.

⁸³ Zob. F. Kruszelnicki, *Zarys systemu polskiego prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego*, Warszawa 1934, s. 142; J. Nowosielska-Deresiewicz, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 122. Por. K. Lipiński, *Glosa do orzeczenia SN z 9 czerwca 1961 r.*, 2CR 175/60, OSPiKA 1962/5/127.

Wierzyciel egzekwujący nie posiada samoistnych uprawnień ponad te, które uzyskuje z mocy zajęcia⁸⁴. Cel dokonanego zajęcia redukuje zatem zakres działań powoda do tych, które zmierzają do egzekucji wierzytelności⁸⁵. W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że w toku toczącego się postępowania nie może „przedsiębrać czynności uszczuplających prawa dłużnika, zrzec się pre tensji w całości lub części, zawrzeć ugody itp.”⁸⁶. Natomiast pozwany poddłużnik może podejmować obronę, sięgając do zarzutów przysługujących dłużnikowi egzekwowanemu wobec wierzyciela.

Należy zastrzec, że w omawianym wypadku podstawienie prawne ma charakter względny. Legitymację procesową posiada zarówno wierzyciel jako podmiot podstawiony⁸⁷, jak i dłużnik egzekwowany będący podmiotem objętym działaniem przytoczonej w powództwie normy prawnej⁸⁸. Z perspektywy procesowej decydujące znaczenie ma to, który z nich pierwszy wytoczy powództwo⁸⁹. Wierzyciel egzekwujący nie może zatem skorzystać z przysługującego mu wobec trzeciodłużnika uprawnienia w sytuacji, w której dłużnik egzekwowany wcześniej wytoczył stosowne powództwo lub uzyskał w tym zakresie tytuł egzekucyjny⁹⁰.

Wierzyciel wnoszący powództwo przeciwko poddłużnikowi (pracodawcy) powinien przypoznać dłużnika (pracownika)⁹¹, przeciwko któremu toczy się postępowanie egzekucyjne (art. 887 § 2 k.p.c.). Zawiadomiony o toczącym się procesie i wezwany do wzięcia w nim udziału podmiot może zgłosić przystąpienie

⁸⁴ Por. M. Walasik, *Odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 78 i nast.; L. Walentynowicz, *Powództwo...*, *op. cit.*, s. 815 i nast.

⁸⁵ Zob. J. Geldwerth, *Stanowisko prawne...*, *op. cit.*, s. 99.

⁸⁶ Zob. S. Kästenblat, *Z rozważań nad egzekucją z wierzytelności i innych praw majątkowych według k.p.c.*, PS 1933, nr 8, s. 310 i nast.; T. Dyzenhaus, *Uprawnienia procesowe wierzyciela w związku z przepisem art. 637 § 1 k.p.c.*, Głos Sądownictwa 1936, nr 2, s. 108.

⁸⁷ Komornik sądowy na żądanie wierzyciela wydaje zaświadczenie o charakterze deklaratywnym, potwierdzające uprawnienie do wykonywania praw i roszczeń wobec trzeciodłużnika.

⁸⁸ Zob. S. Spigel, *Kilka uwag do egzekucji przez zajęcie wierzytelności*, Nowa Palestra 1938, nr 12, s. 521 i nast.; W. Broniewicz, *Podstawienie procesowe*, ZNUŁ. Nauki Humanistyczno-Społeczne 1963, nr 31, s. 145.

⁸⁹ Por. L. Walentynowicz, *Powództwo...*, *op. cit.*, s. 818.

⁹⁰ Zob. M. Waligórski, *Proces cywilny...*, *op. cit.*, s. 527.

⁹¹ Zaniechanie wezwania dłużnika egzekwowanego do udziału w sprawie naraża wierzyciela na odpowiedzialność odszkodowawczą wobec tego podmiotu na ogólnych zasadach. Zob. M. Waligórski, *Proces cywilny...*, *op. cit.*, s. 528.

do sprawy w roli interwenienta ubocznego⁹². Może mieć on interes prawny w tym, aby roszczenie zostało uwzględnione na rzecz wierzyciela. Poza tym w wypadku niekorzystnego rozstrzygnięcia traci możliwość podniesienia zarzutu odnoszącego się do tzw. skutku interwencyjnego⁹³.

Występujący w roli powoda wierzyciel może mieć ograniczoną wiedzę na temat stosunków prawnych i relacji zachodzących między dłużnikiem egzekwowanym a trzeciodłużnikiem, a także ewentualnymi podmiotami trzecimi. Na poddłużnika nałożono dodatkowy obowiązek w postaci podania sądowi innych wierzycieli, na rzecz których dochodzona wierzytelność również została zajęta⁹⁴. W takim wypadku wydany w sprawie wyrok może okazać się skuteczny także wobec innych wierzycieli⁹⁵.

8. Podsumowanie

Instytucja trzeciodłużnika (poddłużnika) jest charakterystyczna nie tylko dla egzekucji z wynagrodzenia za pracę, lecz odnosi się także do wszystkich podmiotów realizujących zajęcie wierzytelności na wezwanie organu egzekucyjnego w sądowym postępowaniu egzekucyjnym⁹⁶. W egzekucji skierowanej do wierzytelności trzeciodłużnik zawsze odgrywa „szczególną rolę”⁹⁷. Jego sytuację prawną ujmuje się jako powinność poddania określonym obowiązkom procesowym⁹⁸. Status oraz pozycja procesowa dłużnika zajętej wierzytelności lub prawa w sądowym postępowaniu egzekucyjnym są złożone i wieloaspektowe, zaś pojawiające się w praktyce trudności wynikają nieraz z nieznamości prawa,

⁹² Na zasadach wskazanych w art. 84 k.p.c.

⁹³ Por. K. Weitz, *Skutek interwencyjny wyroku w procesie cywilnym* [w:] *Z zagadnień prawa procesowego. Zbiór rozpraw dedykowanych pamięci Profesor Marii Jędrzejewskiej*, pod red. P. Rylskiego, K. Weitz, T. Zembruskiego, *Studia Iuridica* 2018, nr 75, s. 209 i nast.; R. Stronk, *Skutek interwencji ubocznej i skutek przypozwania w świetle konstytucyjnej zasady prawa do bycia wysłuchanym* [w:] *Konstytucyjne aspekty procesu cywilnego*, pod red. A. Orzeł-Jakubowskiej, T. Zembruskiego, Warszawa 2022, s. 201 i nast.

⁹⁴ W takim wypadku sąd zawiadamia pozostałych wierzycieli na zasadach wskazanych w art. 195 k.p.c. (zapozwanie).

⁹⁵ W stosunku do wierzyciela, o którym sąd nie został powiadomiony, trzeciodłużnik nie może powoływać się na wyrok, który zapadł na jego korzyść.

⁹⁶ Odnosnie do postępowania egzekucyjnego w administracji zob. P. Ostojski, *Dłużnik...*, *op. cit.*, s. 137 i nast.

⁹⁷ Zob. J. Jankowski, *Przebieg...*, *op. cit.*, s. 100.

⁹⁸ Por. M. Walasik, *Odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 70.

zdziwienia, czy zaskoczenia, a niekiedy nawet dezorientacji podmiotu trzeciego, który formalnie nie jest stroną toczącego się postępowania, lecz innym uczestnikiem, angażowanym jednak do aktywnego działania w postępowaniu służącym zaspokojeniu cudzej wierzytelności.

Każdy trzeciodłużnik powinien mieć świadomość roli, jaką pełni w egzekucji sądowej. Ważnym elementem jest zrozumienie istoty i skutków zajęcia, w tym odnoszących się do zakazu realizacji wierzytelności wobec dłużnika egzekwowanego oraz spełnienia go do rąk organu egzekucyjnego⁹⁹. Pomimo stosowanych pouczeń trzeciodłużnicy sporadycznie popełniają błędy i uchybienia sankcjonowane przez prawo procesowe. Narażają się w ten sposób na odpowiedzialność odszkodowawczą wobec podmiotu (wierzyciela), z którym nie utrzymują bezpośrednio relacji i stosunków prawnych. Takie ryzyko jest jednak niezbędne i konieczne, a analizowana instytucja zawiera złożone mechanizmy, których wspólnym celem jest zapewnienie efektywności i skuteczności egzekucji sądowej¹⁰⁰.

STRESZCZENIE **Pozycja procesowa dłużnika zajętej wierzytelności lub prawa w sądowym postępowaniu egzekucyjnym**

Wśród podmiotów właściwego postępowania egzekucyjnego wyróżnia się strony oraz innych uczestników, których pozycja oraz zakres ochrony prawnej bywają zróżnicowane. W egzekucji sądowej skierowanej do wierzytelności, w tym egzekucji z wynagrodzenia za pracę, szczególną rolę odgrywa trzeciodłużnik, którego działania lub zaniechania wielokrotnie decydują o skuteczności prowadzonego postępowania. W sytuacji, w której dłużnik egzekwowany pozostaje wierzycielem względem osoby trzeciej, możliwe jest zastosowanie mechanizmów egzekucyjnych wobec dłużnika zajętej wierzytelności lub prawa, tj. wobec podmiotu, który nie był stroną sporu sądowego, ani nie został wskazany w tytule wykonawczym. Jego sytuację prawną określa się jako powinność poddania konkretnym obowiązkom procesowym. Spoczywa na nim obowiązek spełnienia świadczenia z pominięciem dłużnika egzekwowanego, a także udzielenia organowi egzekucyjnemu niezbędnych informacji pod rygorem zastosowania sankcji procesowych. Ponosi on także odpowiedzialność odszkodowawczą względem

⁹⁹ Por. P. Ostojński, *Dłużnik...*, op. cit., s. 139.

¹⁰⁰ Zob. T. Zembrzusi, *Funkcje i cele egzekucji sądowej* [w:] *Symbolae Andrea Marciniak Dedicatae*, pod red. J. Jagieły, R. Kulskiego, Warszawa 2022, s. 815 i nast. Por. R. Kulski, *Efektywność sądowego postępowania egzekucyjnego na tle prawnoporównawczym* [w:] *Symbolae Andrea Marciniak Dedicatae*, pod red. J. Jagieły, R. Kulskiego, Warszawa 2022, s. 621 i nast.

wierzyciela egzekwującego, który może wstąpić w prawa dłużnika względem trzeciodłużnika. Katalog ciężarów i obowiązków nakładanych na ten podmiot świadczy o złożoności problematyki przymusowego wykonania świadczeń pieniężnych, w tym zagadnień powstających na styku prawa materialnego i egzekucji sądowej.

Słowa kluczowe: egzekucja świadczeń pieniężnych, egzekucja z wierzytelności, egzekucja z wynagrodzenia za pracę, uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego, trzeciodłużnik, dłużnik egzekwowany

ABSTRACT **The Procedural Position of Debtors of Seized Claims or Rights in Judicial Enforcement Proceedings**

dr hab. Tadeusz Zembruski, professor at the Warsaw University,
Department of Civil Procedure, Faculty of Law and Administration,
Warsaw University, www.zembruski.eu; ORCID nr 0000-0001-8239-6827

Entities of enforcement proceedings proper include parties and other participants, their position and/or scope of legal protection occasionally diverse. In cases involving receivables garnishment-based judicial enforcement, remuneration garnishment included, the role of the garnishee is of particular importance, their actions or omissions frequently determining the effectiveness of proceedings in progress. Should the judgement debtor be the acting creditor for a third party, such circumstance gives rise to the option of applying enforcement mechanisms to the debtor of the seized claim or right, i.e. an entity that was neither a party to litigation nor named in the enforcement order. That entity's legal position is one of obligation to follow specific procedural duties. They are under obligation to meet benefit-related requirements with the judgement debtor omitted in the process, and provide the respective enforcement authority with all information as required on pain of procedural sanctions. That entity shall also be liable for compensation to the enforcing creditor, who may assume the rights of the debtor vis-à-vis the garnishee. The catalogue of burdens and obligations imposed on the garnishee is ample proof of how complex the issue of compulsory enforcement of cash considerations is, including matters arising at the intersection of substantive law and judicial enforcement.

Keywords: cash consideration enforcement, receivables garnishment, remuneration garnishment, participants of judicial enforcement proceedings, garnishee, judgement debtor

Bibliografia/References

Allerhand M., *Kodeks postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Lwów 1932.

Bomba K., *Egzekucja sądowa ze świadczeń ze stosunku pracy o ochrona wynagrodzenia za pracę [w:] Cechą sprawiedliwości jest nie krzywdzić ludzi. Księga pamiątkowa ku czci Zenona Knypla*, pod red. Z. Szczurka, G. Sikorskiego, Sopot 2017.

Bomba K., *Skuteczność zajęcia wynagrodzenia za pracę w razie zawieszenia postępowania egzekucyjnego* [w:] *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe rozwiązania prawne*, pod red. R. Flejszara, Sopot 2020.

Borek-Buchajczuk R., Uliasz M., *Zasada ciągłości zajęcia wynagrodzenia za pracę w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, PPE 2015, nr 11.

Broniewicz W., *Podstawienie procesowe*, ZNUŁ. Nauki Humanistyczno-Społeczne 1963, nr 31.

Cagara J., *Grzywna w postępowaniu cywilnym*, NP 1976, nr 6.

Cieślak S., *Zakres ochrony prawnej udzielanej stronom i innym uczestnikom sądowego postępowania egzekucyjnego a wymagania sprawiedliwości proceduralnej* [w:] *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, pod red. S. Cieślaka, Sopot 2022.

Czachórski W., *Zasady i funkcje odpowiedzialności cywilnej według kodeksu cywilnego – ich ewolucja* [w:] *Studia z prawa zobowiązań. Profesorowi Alfredowi Ohanowiczowi*, pod red. Z. Radwańskiego, Warszawa – Poznań 1979.

Dalka S., *Przymus stosowany przez komornika w trakcie egzekucji sądowej*, PES 1995, nr 11.

Dąbrowa J., *Wina jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej*, Wrocław 1968.

Dyzenhaus T., *Uprawnienia procesowe wierzyciela w związku z przepisem art. 637 § 1 k.p.c.*, Głos Sądownictwa 1936, nr 2.

Friedrigger A., *Pozwy z art. 636 i 637 K.P.C. – uwaga dyskusyjna*, Głos Adwokatów 1938, nr 7.

Geldwerth J., *Stanowisko prawne wierzyciela egzekwującego w postępowaniu układowym i upadłościowym dłużnika wierzytelności*, Głos Adwokatów 1938, nr 4.

Goławska J., *Egzekucja z należności za pracę w świetle noweli do k.p.c.*, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 1962, nr 6.

Gołąb S., Wusatowski Z., *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Kraków 1933.

Hahn Z., *Istota zajęcia przy egzekucji należności pieniężnych*, Nowy Proces Cywilny 1933, nr 12.

Hahn Z., *Ograniczenia egzekucji*, Czasopismo Sędziowskie 1935, nr 1.

Jagiela J., *Ewolucja ograniczeń egzekucji sądowej w prawie polskim* [w:] *Prawa wierzyciela a ochrona dłużnika w egzekucji sądowej. Teoria i praktyka*, pod red. H. Bednorz-Godyń, A. Marciniaka, Warszawa 2022.

Jagiela J., *Wybrane zagadnienia dotyczące zawieszenia i umorzenia postępowania egzekucyjnego*, PE 1999, nr 2.

Jakubecki A., Marcewicz-Kochnio O., *Zasada równości stron w postępowaniu egzekucyjnym* [w:] *Prawa wierzyciela a ochrona dłużnika w egzekucji sądowej. Teoria i praktyka*, pod red. H. Bednorz-Godyń, A. Marciniaka, Warszawa 2022.

- Jankowski J., *Przebieg postępowania egzekucyjnego, upadłościowego i układowego. Struktura postępowań w ujęciu dynamicznym*, Kraków 1999.
- Jankowski J., *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego*, Łódź 1992.
- Julke G., *Egzekucja z wynagrodzenia za pracę*, Sopot 2005.
- Kästenblat S., *Z rozważań nad egzekucją z wierzytelności i innych praw majątkowych według k.p.c.*, PS 1933, nr 8.
- Korzan K., *Skutki złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego oraz jego wydanie osobie uprawnionej w postępowaniu egzekucyjnym*, PES 1996, nr 16.
- Korzonek J., *Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające. Tom II*, Kraków 1934.
- Kościółek A., *Zakres czynności egzekucyjnych dopuszczalnych w trakcie zawieszenia postępowania egzekucyjnego* [w:] *Zawieszenie sądowego postępowania egzekucyjnego. Podstawy i skutki*, pod red. J. Jagiely, Sopot 2023.
- Kruszelnicki F., *Zarys systemu polskiego prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego*, Warszawa 1934.
- Kulski R., *Efektywność sądowego postępowania egzekucyjnego na tle prawnoporównawczym* [w:] *Symbolae Andrea Marciniak Dedicatae*, pod red. J. Jagiely, R. Kulskiego, Warszawa 2022.
- Lipiński K., *Glosa do orzeczenia SN z 9 czerwca 1961 r., 2CR 175/60*, OSPiKA 1962, nr 5.
- Liskowski M., *Zakres przedmiotowy wynagrodzenia za pracę podlegającego zajęciu w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, *Studia Iuridica Toruniensia* 2017, nr XXI.
- Lewaszkiwicz-Petrykowska B., *Wina jako podstawa odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych*, *Studia Prawno-Ekonomiczne* 1969, nr 2.
- Lubiński K., *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego*, PES 1994, nr 5.
- Łabno Z., *Odpowiedzialność zakładu pracy, banku oraz dłużnika innych wierzytelności i praw w postępowaniu egzekucyjnym*, *Palestra* 1968, nr 2.
- Łazarska A., *Ochrona podczas zawieszenia postępowania egzekucyjnego w zakresie prawa dłużnika do rachunku bankowego, wynagrodzenia i innych świadczeń okresowych (uwagi na tle art. 821¹ k.p.c.)*, PPE 2019, nr 8.
- Marciniak A., *Ograniczenia egzekucji sądowej*, Łódź 1986.
- Marciniak, *Podstawa egzekucji sądowej (tytuł wykonawczy)*, Łódź 1991.
- Marciniak A., *Pojęcie i system środków przymusu w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, PE 2002, nr 21.
- Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023.
- Miszewski W., *Proces cywilny w zarysie*, Łódź 1948.
- Misztal-Konecka J., *Kilka uwag o ochronie wynagrodzenia za pracę w postępowaniu egzekucyjnym* [w:] *Symbolae Andrea Marciniak Dedicatae*, pod red. J. Jagiely, R. Kulskiego, Warszawa 2022.

- Niski R., *Zajęcie udziału dłużnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością*, PS 2002, nr 5.
- Niski R., *Zajęcie wynagrodzenia za pracę – wybrane zagadnienia*, PE 2001, nr 16.
- Nowosielska-Deresiewicz J., *Egzekucja z wynagrodzenia za pracę*, Warszawa 1973.
- Olaś A., *Pojęcie czynności egzekucyjnych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym – cz. 1*, PPC 2023, nr 3.
- Ostojski P., *Dłużnik zajętej wierzytelności w postępowaniu egzekucyjnym w administracji*, RPEiS 2014, nr 4.
- Pawłowska M., *Egzekucja z wynagrodzenia za pracę – wybrane problemy i zagadnienia*, PPE 2023, nr 1.
- Preussner-Zamorska J., *Nieważność czynności prawnej w prawie cywilnym*, Warszawa 1983.
- Rosmarin S., *Wadliwe czynności egzekucyjne (ciąg dalszy)*, PPC 1935, nr 17–18.
- Rylski P., *Efektywna ochrona wierzycieli w sądowym postępowaniu egzekucyjnym [w:] Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, pod red. S. Cieślaka, Sopot 2022.
- Sikorski G., *Egzekucja z wynagrodzenia za pracę [w:] System Postępowania Cywilnego. Tom 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021.
- Sadza A., *Wpływ zawieszenia postępowania egzekucyjnego na dopuszczalność przyjmowania przez komornika świadczeń od trzeciodłużnika. Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 25 maja 2022 r., III AUa 11022, OSP 2024, nr 7–8.*
- Spigel S., *Kilka uwag do egzekucji przez zajęcie wierzytelności*, Nowa Palestra 1938, nr 12.
- Stronk R., *Skutek interwencji ubocznej i skutek przypozwania w świetle konstytucyjnej zasady prawa do bycia wysłuchanym [w:] Konstytucyjne aspekty procesu cywilnego*, pod red. A. Orzeł-Jakubowskiej, T. Zembrzuskiego, Warszawa 2022.
- Strus-Wołos M., *Skutki społeczne nadmiernej ochrony dłużnika w egzekucji sądowej i postępowaniu upadłościowym [w:] Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, pod red. S. Cieślaka, Sopot 2022.
- Szachta J., *Obowiązek zawiadamiania trzeciodłużnika o ukończeniu postępowania egzekucyjnego (art. 826 § 2 k.p.c.)*, PPE 2022, nr 10.
- Trzaskowski R., *Skutki sprzeczności umów obligacyjnych z prawem. W poszukiwaniu sankcji skutecznych i proporcjonalnych*, Warszawa 2013.
- Walasik M., *Odpowiedzialność odszkodowawcza dłużnika wierzytelności zajętej w postępowaniu cywilnym*, PS 2004, nr 7–8.
- Walentyłowicz L., *Powództwo wierzyciela przeciwko dłużnikowi zajętej wierzytelności [w:] Proces cywilny. Nauka – Kodyfikacja – Praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, pod red. P. Grzegorzcyka, K. Knoppka, M. Walasika, Warszawa 2012.

Waligórski M., *Proces cywilny. Funkcja i struktura*, Warszawa 1947.

Weitz K., *Skutek interwencyjny wyroku w procesie cywilnym* [w:] *Z zagadnień prawa procesowego. Zbiór rozpraw dedykowanych pamięci Profesor Marii Jędrzejewskiej*, pod red. P. Ryłskiego, K. Weitz, T. Zembrzuskiego, *Studia Iuridica* 2018, nr 75.

Wengerek E., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 1972.

Zembrzuski T., *Evolution of Proceedings in Matters of Labour Law in Poland* [w:] *Proceedings of the Tenth International Scientific Conference Social Changes in the Global World – Law*, pod red. M. Shutovy, Y. Galevy, N. Donevy, A. Zdravevy, C. Paneva, Štip 2023, nr 10.

Zembrzuski T., *Funkcje i cele egzekucji sądowej* [w:] *Symbolae Andrea Marciniak Dedicatae*, pod red. J. Jagiely, R. Kulskiego, Warszawa 2022.

Zembrzuski T., *Kilka uwag i funkcjach egzekucji sądowej* [w:] *Prawa wierzyciela a ochrona dłużnika w egzekucji sądowej. Teoria i praktyka*, pod red. H. Bednorz-Godyń, A. Marciniaka, Warszawa 2022.

Zembrzuski T., *Nieważność postępowania w procesie cywilnym*, Warszawa 2017.

Zembrzuski T., *Zajęcie rzeczy w egzekucji z ruchomości, czyli tworzenie i unicestwianie węzła egzekucyjnego* [w:] *Nowy model zawodu komornika sądowego i finansowania egzekucji sądowej*, pod red. A. Góry-Błaszczkowskiej, K. Flagi-Gieruszyńskiej, I. Gil, Sopot 2018.

Zylber W., *Stosunek art. 637 k.p.c. do art. 1166 Kod. Nap.*, PPC 1937, nr 1–2.